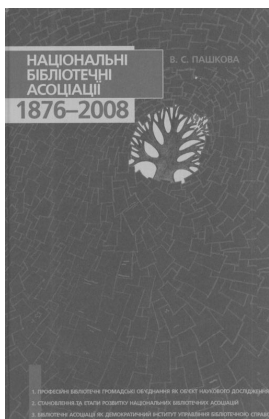

Бібліотечні асоціації світу очима українського дослідника

Пашкова В. С. Національні бібліотечні асоціації, 1876—2008 : [монографія] / В. С. Пашкова. — X. : Акта, 2009. — 332 с.

Українське бібліотекознавство збагатилося новим, дуже цікавим, історичним дослідженням: Валентина Степанівна Пашкова, добре відома всім працівникам бібліотек і бібліотечної освіти як один з організаторів і багаторічний президент Української бібліотечної асоціації, написала монографію, присвячену історії та еволюції національних бібліотечних асоціацій світу. Це — перше в Україні монографічне дослідження, в якому дається порівняльна характеристика національних бібліотечних об'єднань і розробляються теоретико-методологічні засади їхньої діяльності, спрямовані на розбудову професійних бібліотечних об'єднань в Україні.

Національні бібліотечні асоціації розглядаються в монографії як необхідний соціальний інститут демократичного суспільства. У центрі уваги автора — виникнення, розвиток і сучасні напрями діяльності національних бібліотечних асоціацій у різних країнах світу. Мета дослідження — відтворити загальну картину історичного розвитку їхньої діяльності в усій її багатогранності. Зокрема, В. Пашкова приділяє увагу таким проблемам, як: чинники та умови, що призвели до створення асоціацій; економічні, соціальні, культурні та інші чинники, що впливали на розвиток асоціацій і основні напрями їхньої діяльності; особливості розвитку та причини змін у діяльності об'єднань; які чільні проблеми стояли перед асоціацією і які досягнення були в її функціонуванні; основні тенденції подальшого розвитку асоціацій.

Актуальність роботи обумовлена тим, що досягнення її мети сприятиме обґрунтуванню перспективних для подальшого розвитку галузі й професії тенденцій розвитку національних бібліотечних асоціацій, а також основних напрямів удосконалення діяльності бібліотечних об'єднань України.

Методологічною основою дослідження є принципи історизму, об'єктивності та системності. Під час праці над різними аспектами теми (історичним, теоретичним і прикладним) була застосована система емпіричних і теоретичних методів: спостереження, опис, аналіз, синтез, абстрагування, пояснення тощо. Застосовувалися також загальноісторичні, історико-економічні та історико-соціологічні методи, зокрема історико-порівняльний, історико-типологічний, історико-генетичний, статистичний. Серед спеціальних методів дослідження особливе значення надавалося методам порівняльного бібліотекознавства: збиранню та опису даних, їхній науковій інтерпретації, порівняльному аналізу та визначенню тенденцій і закономірностей розвитку національних бібліотечних асоціацій; визначенню того позитивного і перспективного, що заслуговує на запровадження у вітчизняну бібліотечну практику.

Джерельну базу дослідження забезпечило широке коло опублікованих і неопублікованих джерел. У "Списку використаних джерел" наведено 686 позицій, у тому числі 434 — іноземними мовами (англійською, французькою, німецькою), з різних країн (Великобританії, США, Канади, Австралії, Франції, Німеччини); а також видання міжнародних організацій, російські публікації. Особливу увагу авторка

приділила визначенню вірогідності джерел, їхньому критичному аналізу.

Новизна дослідження обумовлена тим, що вперше в такому обсязі досліджено історію та сучасні напрями діяльності національних бібліотечних асоціацій світу. До наукового обігу введено велику кількість нових матеріалів, що характеризують внесок бібліотечних асоціацій у розвиток бібліотечної справи та бібліотечної професії. Закладено засади комплексного наукового вивчення історії та функціонування професійних бібліотечних об'єднань; визначено функції, особливості та чільні тенденції розвитку національних бібліотечних асоціацій. Уперше у вітчизняному бібліотекознавстві осмислюється роль асоціацій у професіоналізації бібліотечних працівників, обґрунтовується їхнє значення для розвитку професійної свідомості бібліотекарів.

Теоретичне значення рецензованої монографії полягає також у концептуальному інтегруванні вітчизняних і зарубіжних науково-практичних розвідок із сучасних проблем бібліотекознавства і професіоналізації бібліотекарів. Обґрунтовано роль концепції інтелектуальної свободи як основи бібліотечної діяльності в демократичному суспільстві, а також значення кодексу етики бібліотекаря для розвитку професії.

Логічна послідовність проблем, що поставлені в монографії, обумовила її структуру. Робота складається з передмови, чотирьох розділів, післямови, списку використаних джерел.

Розділ 1 "Професійні бібліотечні громадські об'єднання як об'єкт наукового дослідження" подає загальну характеристику професійних асоціацій як соціального явища, а також вітчизняну та зарубіжну історіографію проблеми еволюції професійних бібліотечних асоціацій. Аналіз публікацій з проблем діяльності бібліотечних асоціацій показав, що асоціації розглядаються як обов'язковий чинник розвитку бібліотечної професії й удосконалення бібліотечного обслуговування. Водночас, у наявних працях відсутнє наукове обґрунтування, чітке і цілісне визначення мети, завдань і форм функціонування професійних бібліотечних об'єднань та їхніх функцій. Тому авторка монографії зробила спробу заповнити цю прогалину в наступних розділах дослідження.

У 2 розділі розглянуто становлення та етапи розвитку національних бібліотечних асоціацій. Матеріали дослідження викладено в історико-хронологічній послідовності, від передумов виникнення та створення національних бібліотечних асоціацій наприкінці XIX — у першій чверті XX ст. до останньої чверті XX ст. і сучасного стану діяльності бібліотечних асоціацій в Україні. У середині хронологічних підрозділів відомості розміщено за географічною ознакою. Цікаво відзначити, що серед інших дається характеристика Української бібліотечної асоціації Америки (с. 94—96), яка виникла у 60-ті рр. XX ст., з 1971 по 1982 р. видавала журнал "Українська книга", мала тісні взаємозв'язки з Американською бібліотечною асоціацією.

Проведене дослідження засвідчило, що перші професійні бібліотечні об'єднання з'явилися в останній чверті XIX ст. у США та Великобританії як соціально-культурний інститут, покликаний забезпечувати якісне бібліотечне обслуговування суспільства. Протягом перших п'ятдесяти років після утворення Американської бібліотечної асоціації національні бібліотечні асоціації організовуються в різних країнах Європи, Азії, Австралії. Вони здійснили значний вплив на процес професіоналізації бібліотечної справи, розвиток бібліотечної практики, науки й освіти. Асоціації формують свої цілі, розбудовують структуру, випробовують різні форми діяльності. Здійснювалися перші спроби лобю-

вання інтересів бібліотек і законодавчих ініціатив, проведені перші кампанії на підтримку книгозбірень.

У наступні періоди ХХ ст. виникають нові національні бібліотечні асоціації, триває пошук оптимальної моделі їхньої діяльності. Провідними напрямками стали управління бібліотечною справою, підтримка інтелектуальної свободи як основи демократичної справи, боротьба з цензурою, обстоювання демократичних цінностей, прав громадян.

В останній чверті ХХ ст. національні бібліотечні асоціації відіграли суттєву роль у кардинальних змінах у бібліотечній професії, пов'язаних із розвитком нових інформаційних технологій, запровадженням концепції інтелектуальної свободи як основи інформаційно-бібліотечної діяльності в умовах демократизації суспільного життя та національного відродження в ряді країн світу. Об'єднання починають уточнювати свої назви, додаючи слова, пов'язані з інформацією, документацією тощо, і відповідно розширюють сферу діяльності.

Дослідження історичного шляху національних бібліотечних асоціацій показало, що сформувалися чільні, характерні для всіх країн, напрями їх діяльності: розвиток професії та управління галуззю. Детальніше ці напрями розглянуто в наступних розділах монографії: 3 — "Бібліотечні асоціації як демократичний інститут управління бібліотечною справою" та 4 — "Національні бібліотечні асоціації та розвиток бібліотечної професії".

У монографії доведено, що виникнення й еволюція бібліотечних асоціацій детерміновані історичним, соціальним, політичним та економічним розвитком суспільства. Формування національних бібліотечних асоціацій відбувалося в кореляції з розвитком національних держав.

Історична наукова реконструкція та порівняння становлення і розвитку національних бібліотечних асоціацій у різних країнах світу дали змогу обґрунтувати періодизацію їхнього розвитку. Показано різні шляхи утворення національних бібліотечних асоціацій, виявлено чинники, що вплинули на цей процес.

Найціннішим у роботі є наукове вмотивування висновку, що стосується головної мети функціонування національних бібліотечних асоціацій: усебічне сприяння розвитку бібліотечної справи для забезпечення права читачів і споживачів інформації на якісне і своєчасне бібліотечне й інформаційно-бібліографічне обслуговування шляхом гарантування їхнього доступу до всього обсягу нагромаджених знань та інформації. Виокремлено два основні напрями діяльності національних бібліотечних асоціацій, що визначають концептуальну модель їхнього функціонування: розвиток професії та організація й управління бібліотечною справою.

Варто зазначити, що отримані авторкою результати і висновки покладені в основу розбудови діяльності Української бібліотечної асоціації, що обумовлює безпосередню практичну цінність дослідження. Здобуті результати мають також теоретичне та історико-бібліотекознавче значення, оскільки відтворюють модель та історичну картину розвитку і функціонування національних бібліотечних асоціацій.

Галина Швецова-Водка,

доктор історичних наук,

*професор кафедри бібліотекознавства і бібліографії
Рівненського державного гуманітарного університету*